

Zkušenosti rodičů dětí se speciálními vzdělávacími potřebami

Výzkum a analýza pro Spolu, z. s.

PAQ Research
(Jana Bicanová, Daniel Prokop a Karel Gargulák)

březen 2022

PAQ
RESEARCH

Obsah reportu

Téma	Strana
<u>O projektu Zkušenosti rodičů dětí se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP)</u>	3
<u>Shrnutí hlavních zjištění</u>	4
<u>Zkušenosti se snahou o vyčlenění dítěte a změnou školy</u>	5
<u>Praxe škol vůči dětem se SVP</u>	15
<u>Praxe Školských poradenských zařízení (ŠPZ)</u>	23

O projektu

Zkušenosti rodičů dětí se speciálními vzdělávacími potřebami

Výzkum a jeho účel

Cílem výzkumu je přinést ucelený analytický pohled na to, zda se rodiče (resp. osoby zodpovídající za péči) dětí se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP) mohou svobodně rozhodnout, kde má být jejich dítě vzděláváno. Za tímto účelem byla pozornost věnována praxi školských poradenských zařízení (ŠPZ), obeznámenosti rodičů s významem výstupů ŠPZ či zkušenosti rodičů s návrhy, požadavky či různými formami nátlaku na odchod dítěte ze školy.

Spolupráce

Tento report zpracovali sociologové výzkumné společnosti PAQ (Jana Bicanová, Daniel Prokop, Karel Gargulák). Na projektu se podíleli:

PAQ Research	vedení výzkumu, analýzy a interpretace dat
Spolu z. s.	zadání a konzultace obsahu
NF Abakus	finanční podpora
Agentura NMS	sběr dat na panelu ČNP

Sběr dat

Sběr dat realizovala na zadání PAQ Research agentura NMS (člen SIMAR) prostřednictvím online dotazování. Většina (69 %) výzkumného vzorku byla náhodně vybrána mezi respondenty Českého národního panelu a zbývajících 31 % vzorku bylo osloveno na základě členství ve spolku Spolu či jako klientů spřízněných organizací (Dobrý anděl, Platforma pro včasnou péči, Abakus – nadační fond zakladatelů Avastu). Rekrutace respondentů skrze kontakty spolku Spolu probíhala prostřednictvím šíření žádosti o zapojení se do šetření ve zpravodaji spolku či na sociálních sítích. Do šetření byly zapojeni také rodiče dětí ze sociálně vyloučených lokalit, které za účelem vyplnění dotazníku kontaktovali terénní pracovníci (Tady a Teď, o. p. s., Awen Amencia a další). Šetření proběhlo mezi 3. prosincem 2021 a 9. lednem 2022. Zúčastnilo se ho 789 rodičů dětí, které jsou ve věku žáka/žákyně základní školy se

Dotazníkové šetření mezi rodiči dětí se speciálními vzdělávacími potřebami bylo realizováno v rámci projektu *Škola bez předsudků – podpora partnerského přístupu rodičů a škol*, který finančně podpořil Nadační fond Abakus.

speciálními vzdělávacími potřebami (SVP).

SVP byly u dítěte identifikovány pokud:

- A) V ŠPZ byla dítěti přiznána podpurná opatření – PO (77 % vzorku) nebo
- B) Rodič u dítěte subjektivně reportuje znevýhodnění (16 % vzorku) nebo
- C) Dítě pochází ze sociálně či kulturně znevýhodněného prostředí (7 % vzorku), což bylo identifikováno prostřednictvím série otázek o bytové situaci domácnosti, dávkách v hmotné nouzi, vzdělání a nezaměstnanosti rodiče, romském původu a ekvivalizovaného příjmu domácnosti.

Statistické odchylky

Statistická odchylka u výsledků pro celý vzorek výzkumu (N = 789) se pohybuje mezi $\pm 1,5$ p. b. u výroků s malou četností a ± 4 p. b. u výroků s vyšší četností.

Reprezentativnost

Jedná se o šetření reprezentativní pro populaci rodičů dětí se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP). Náš vzorek po vážení kopíruje složení populace rodičů žáků základních škol se SVP z hlediska zjištěných typů SVP. Mezi respondenty, jejichž dítě má přiznaná PO z ŠPZ jsou zastoupeny tyto handicap: smyslové – 3 %, tělesné – 2 %, lehká forma mentálního p. – 8 %, středně těžké či těžké mentální p. – 3 %, poruchy autistického spektra – 6 %, vady řeči – 6 %, poruchy učení – 34 %, poruchy chování – 12 %, kombinované vady – 13 %, nezdravotní znevýhodnění – 10 % a 3 % rodičů neví, jaké znevýhodnění bylo dítěti v ŠPZ zjištěno.

Kontroly dat

Ve výzkumu kontrolujeme délku vyplňování dotazníku a výzkum také obsahuje kontrolní otázky, které odhalí, když respondent při vyplňování nedával pozor. Respondenti odpovídající opakovaně nepozorně či nekonzistentně byli ze studie vyřazeni.

Hlavní zjištění studie

Zkušenosti rodičů dětí se speciálními vzdělávacími potřebami

Pětině rodičů dětí se SVP někdo v okolí navrhol/požadoval, aby jejich dítě přestoupilo jinam

Téměř desetina (9 %) rodičů se SVP kvůli takovému návrhu/požadavku především školy a pracovníků ŠPZ mění svému dítěti školu. Škola s požadavkem na přestup jinam přichází častěji, pokud rodič obdržel dokument ŠPZ s informací, že se má dítě vzdělávat v jiném typu školy/třídy. **I mezi dětmi, kterým ŠPZ naopak doporučuje zůstat ve stejném typu školy, reportuje 6 % rodičů návrh/požadavek školy, aby dítě přestoupilo jinam.** Požadavek na změnu školy se nejčastěji objevuje u dětí s lehkým mentálním postižením, poruchami chování a nezdravotními druhy znevýhodnění.

Třetina rodičů s dítětem, kterému byla ještě před zápisem přiznána podpůrná opatření (PO), je při zápisu vystavena neoprávněným požadavkům školy

Mezi nevhodnou praxí škol, se kterou se u zápisu setkávají rodiče dětí, u nichž byly rozpoznány SVP (byla přiznána PO) už v předškolním věku, nejčastěji patří: podmiňování účasti na školních akcích mimo školu doprovodem zajištěným rodičem; přenášení zodpovědnosti za zajištění asistenta do školní družiny na rodiče; pořízení speciálních pomůcek – nad rámec toho, co má většina třídy, či požadavek přehlásit dítě jinam. **Rodiče, kteří u zápisu čelí neoprávněným podmínkám ze strany školy, častěji dítě zapíší do speciálního režimu vzdělávání.** Neoprávněné požadavky tak v některých případech mohou být využívány i jako taktika proti začlenění dítěte do školy. S těmito neoprávněnými požadavky mají často zkušenosti rodiče dětí s kombinovanými vadami, ale také s autismem, smyslovým či tělesným postižením (v těchto skupinách je zažilo 35–44 % z nich).

11 % rodičů dětí se SVP zažilo určitou formu nátlaku či omezování ze strany školy

Nejčastěji se nátlak objevuje v souvislosti se znemožněním účasti na školních akcích (41 % z těchto zkušeností s nátlakem/omezením), docházkou do školní družiny (34 % z nich), poskytováním přiznaných podpůrných opatření (30 % z nich). **Většina rodičů (89 %) nic z uvedeného u svého dítěte se SVP nezažila.**

91 % rodičů dětí se SVP chápe nárok na přiznaná podpůrná opatření jako závazný pro školu

Mezi rodiči, kteří si tohoto svého práva vůči škole nejsou vědomi, jsou častěji zastoupeni méně vzdělaní rodiče (o 4–5 procentních bodů oproti rodičům s VŠ/VOŠ). Pochyby o závaznosti PO pro školu téměř neprojevují rodiče dětí ve speciálních třídách či školách.

Polovina dokumentů ŠPZ obsahuje informaci, v jakém typu školy má být dítě vzděláváno, kterou rodiče většinou mylně chápou jako závaznou

Informaci, kde má být dítě vzděláváno, obsahuje přibližně polovina dokumentů školských poradenských zařízení. Většina rodičů si chybně vykládá, jakou má tato informace váhu, a považuje ji za závaznou. **Mezi rodiči, kteří od ŠPZ obdrželi dokument stanovující změnu typu školy dítěte, je 65 % chybně považuje za závazné.** Vzdělanější rodiče lépe chápou, že výběr školy dítěte pro dítě je jejich právo, do kterého ŠPZ nemůže zasahovat.

Školy využívají dokument ŠPZ jako argument k odchodu dítěte ze školy

Téměř třetině rodičů, kteří v ŠPZ obdrželi dokument s typem školy, kde má být dítě vzděláváno, ve škole řekli, že je to závazné. Rodič, který v dokumentu ŠPZ obdrží informaci, že má dítě přestoupit do jiného typu třídy či školy, se ze strany školy častěji setkává s návrhem či požadavkem ohledně změny školy. Vzdělání rodiče opět souvisí s tím, zda rodič podlehne tlaku ŠPZ a školy na přestup jinam.

Zkušenosti se snahou o vyčlenění dítěte a změnou školy

Hlavní zjištění studie

Pětině

rodičů dětí se SVP někdo navrhoval či po nich požadoval, aby jejich dítě přestoupilo do jiné školy

Zkušenosti se snahou o vyčlenění dítěte a změnou školy (celý vzorek)

Setkávají se rodiče dětí se SVP s návrhem či požadavkem, aby jejich dítě přestoupilo do jiné školy?

- Ano, ale navzdory tomu dítě ve škole zůstalo
- Ano, dítě kvůli tomu změnilo školu / odešlo do domácího vzdělávání
- Ne, nikdo nám nenavrhol / nepožadoval po nás, aby dítě přestoupilo jinam

Pětině rodičů dětí se SVP někdo navrhol, aby dítě přestoupilo jinam. Polovina z nich kvůli tomu školu skutečně změnila

Pětina rodičů dětí se SVP má zkušenost s tím, že jim někdo navrhol či po nich požadoval přestup dítěte do jiné školy či třídy. Přibližně v polovině případů s touto zkušeností skutečně došlo ke změně školy či odchodu do domácího vzdělávání.

Školy využívají dokument ŠPZ jako argument k odchodu dítěte ze školy

Rodič, který v dokumentu ŠPZ obdržel informaci, že má dítě přestoupit do jiného typu třídy či školy, se s tímto požadavkem častěji (u 27 % z respondentů) setkává také ze strany školy. Školy tak pravděpodobně reagují na obsah dokumentu ŠPZ, což vede k vyčlenění mimo hlavní proud vzdělávání. Mezi rodiči, kterým v ŠPZ stanovili zůstat ve stejném typu školy, stejně 6 % rodičů změnilo školu či jejich dítě odešlo do domácího vzdělávání, v důsledku návrhů / požadavků okolí na přestup.

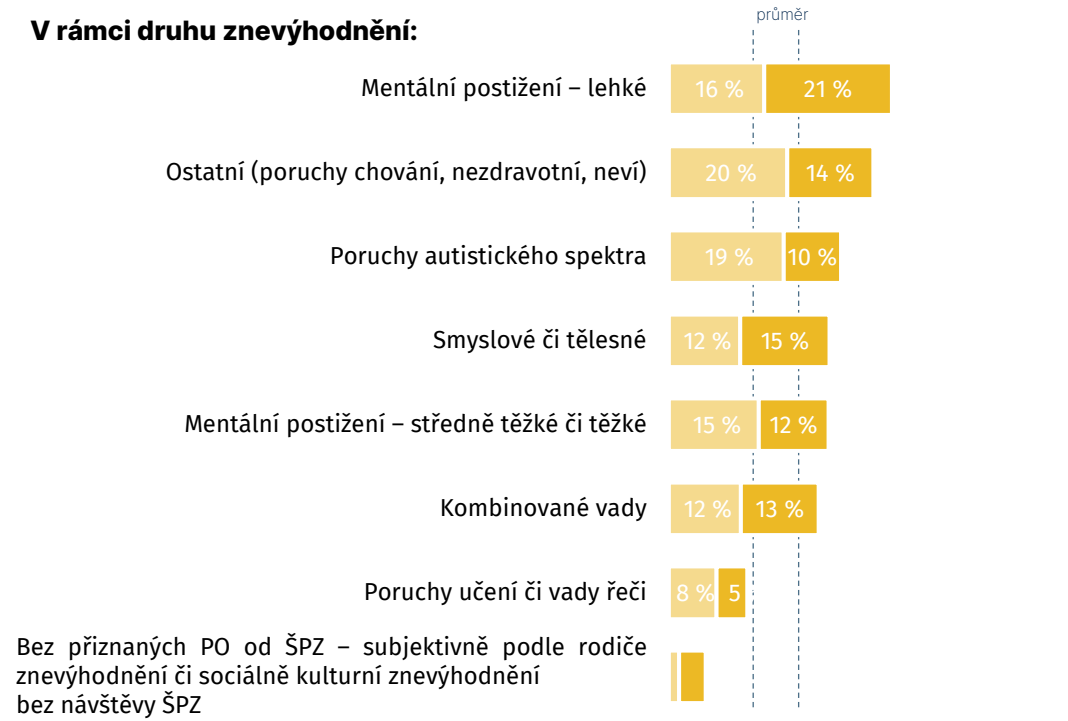
Zkušenosti se snahou o vyčlenění dítěte – podle druhu znevýhodnění (celý vzorek)

Děti se smyslovým či tělesným postižením kvůli požadavku či návrhu na přestup jinam častěji opouštějí školu (15 % z nich)

Podíl rodičů se SVP, kteří mají zkušenost s návrhem/požadavkem na změnu školy

11 % 9 %

V rámci druhu znevýhodnění:

- Ano, ale navzdory tomu dítě ve škole zůstalo
- Ano, dítě kvůli tomu změnilo školu či odešlo do domácího vzdělávání

v01. Navrhoval Vám někdo / požadoval po Vás, aby toto Vaše dítě přestoupilo do jiné školy či třídy?
N = 789 respondentů (rodiče dětí se speciálními vzdělávacími potřebami)

Rodiče dětí s lehkým mentálním postižením častěji mění školu kvůli návrhům/požadavkům okolí

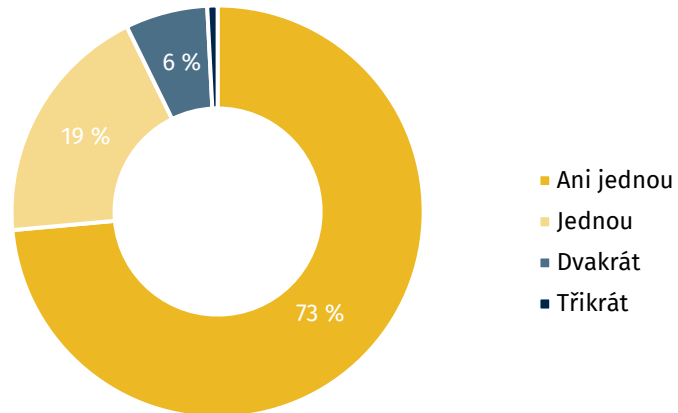
Změna školy či odchod do domácího vzdělávání v důsledku návrhů/požadavků okolí je častější u lehké formy mentálního postižení a dále u poruch chování a nezdravotního znevýhodnění, či u smyslových a tělesných postižení. U dětí s poruchami chování či nezdravotním znevýhodněním sledujeme obecně zvýšenou míru zkušeností s tímto typem návrhů/požadavků, ale převažují případy, kdy rodič snahám o vyčleňování nepodlehá a navzdory návrhům/požadavkům dítě ve škole zůstalo. Naopak u dětí s lehkým mentálním postižením převažují případy, kdy návrhy/požadavky ke změně školy vedou. Vůbec nejvíce imunní vůči návrhům/požadavkům přestoupit jinam se jeví být rodiče dětí s poruchou autistického spektra (PAS). Ačkoliv se tyto děti se snahami o vyčlenění setkávají nadprůměrně často, k větší míře odchodů ze školy z tohoto důvodu to u nich nevede.

Rodiče dětí se SVP bez přiznaných podpůrných opatření se s návrhy na změnu školy příliš nesebkávají

Má-li rodič subjektivně dojem, že je dítě znevýhodněno či pochází ze sociálně/kulturně znevýhodněné domácnosti, ale ŠPZ dítěti nepřiznala žádná podpůrná opatření (mnohdy protože ŠPZ vůbec nenavštívili), pak se rodič s návrhy/požadavky na přestup jinam příliš často nesebkává. Ale pokud ano, vede to ke změně školy (4 % z dětí se SVP bez přiznaných PO). Dochází-li k přiznání podpůrných opatření školským poradenským zařízením až během základní školní docházky, návrhy/požadavky na přestup jinam se sice objevují, ale pouze výjimečně vedou skutečně k odchodu ze školy či do domácího vzdělávání.

Změny školy a typ školy, kde jsou děti po změně školy vzdělávány (celý vzorek)

Jak často mění děti se SVP školu?

Čtvrtina dětí se SVP alespoň jednou změnila školu

Většina dětí se speciálními vzdělávacími potřebami nikdy nezměnila školu. Mezi čtvrtinou dětí se SVP, které školu někdy změnily, to bylo nejčastěji jednou (pětina dětí se SVP).

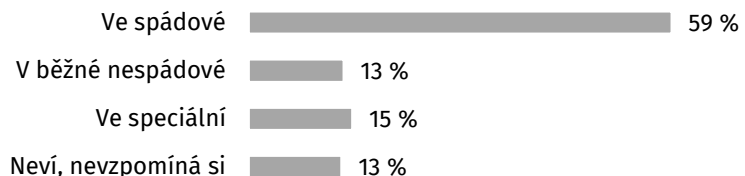
Děti, které jsou vzdělávány mimo běžnou školu, častěji změnily alespoň jednou školu

Mezi dětmi vzdělávanými v běžné třídě na běžné škole jsou častěji děti bez zkušenosti se změnou školy. Naopak mezi dětmi vzdělávanými ve škole speciální jsou nadprůměrně zastoupeny ty, které už někdy změnily školy.

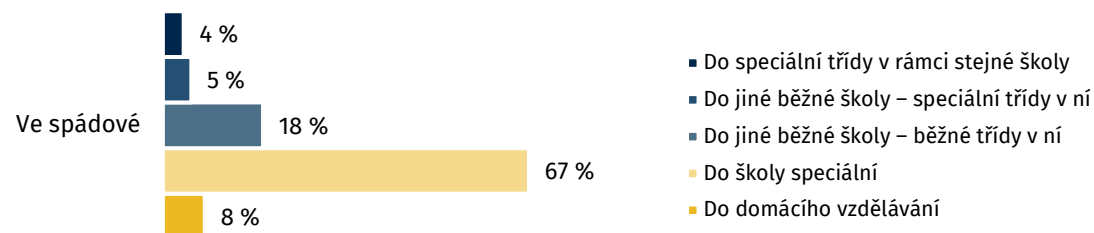
Zkušenosti se snahou o vyčlenění – mezi dětmi, které jej zažily (20 % vzorku)

V jakém typu školy se rodiče setkávají s požadavkem na změnu školy a kam má být dítě přeměrováno?

Podíl odpovědí ANO:

Kam mělo dítě ze spádové školy přestoupit – v rámci tří pětín (59 %) rodičů, kterým navrhovali/požadovali přestup ve spádové škole

Spádové školy navrhuji přestup do speciální školy, ale i do jiných běžných škol

Většina (59 %) zkušeností s návrhem či požadavkem na přestup jinam se odehrává na spádové škole. Pokusy o vyčlenění z běžné nespádové či ze speciální školy nastávají ve 13–15 % případů. Rodičům je na spádové škole nejčastěji navrhováno, aby jejich dítě přestoupilo do speciální školy (67 %). V asi pětině případů se spádové školy snaží, aby dítě přestoupilo do jiné běžné školy (a běžné třídy v ní), zatímco přestup do speciální třídy v rámci stejné školy je nejméně častým návrhem.

Speciální školy rodičům „náročných“ dětí navrhuji přestup do jiné speciální školy

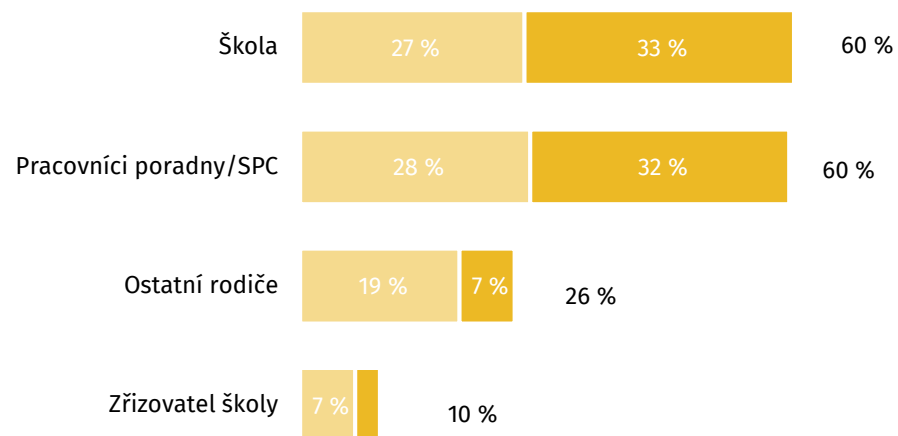
Snaha o přestup ze speciální školy se nejčastěji děje s úmyslem, aby dítě přestoupilo do jiné speciální školy. Pětina rodičů, kterým někdo ve speciální škole navrhl, aby jejich dítě přestoupilo jinam, byl navržen odchod do domácího vzdělávání.

v00. V jaké škole Vám někdo navrhoval / chtěl po Vás, aby toto Vaše dítě přestoupilo jinam?; v02. Kam mělo toto Vaše dítě ze SPÁDOVÉ školy přestoupit?; v03. Kam mělo toto Vaše dítě z běžné NEspádové školy přestoupit?; v04. Kam mělo toto Vaše dítě přestoupit?

N = 155 respondentů, kteří reportují zkušenost s tím, že jim někdo navrhoval / chtěl, aby jejich dítě přestoupilo jinam – základ [hlavního grafu](#) a z nich N = 91 respondentů, kteří mají zkušenost s návrhem/požadavkem na přestup jinam ve spádové škole – základ [spodního grafu](#)

Zkušenosti se snahou o vyčlenění – mezi dětmi, které jej zažily (20 % vzorku)

Kdo rodičům nejčastěji navrhuje či po nich požaduje, aby dítě přestoupilo jinam?

- Ano, ale navzdory tomu dítě ve škole zůstalo
- Ano, dítě kvůli tomu změnilo školu/odešlo do domácího vzdělávání

Zkušenost s návrhem/požadavkem na přestup jinam je ve většině případů snahou školy a pracovníků ŠPZ

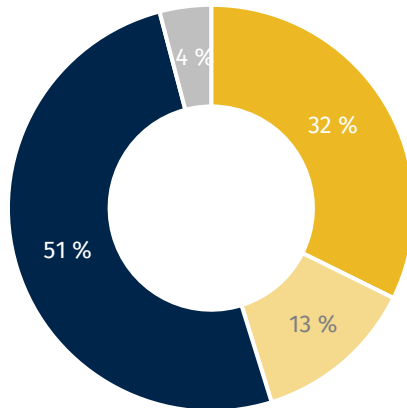
Ke změně školy či odchodu do domácího vzdělávání nejčastěji vedou návrhy/požadavky ze strany školy a pracovníků ŠPZ. Naopak snahy tohoto typu od ostatních rodičů, které reportuje čtvrtina rodičů dětí se SVP, kterým někdo navrhoval/požadoval přestup, se většinou obejdou bez odchodu z dané školy.

Vzdělání rodiče souvisí s tím, zda podlehne tlaku ŠPZ a školy na přestup jinam

Návrh či požadavek pracovníků ŠPZ následovaný přestupem jinam je častější u rodičů s nižším vzděláním – u rodičů bez maturity je změna školy kvůli návrhu pracovníků ŠPZ reportovaná o 28 procentních bodů častěji než u rodičů s maturitou. Vzdělanější rodiče se mohou lépe orientovat v tom, jaká jsou jejich práva, zatímco méně vzdělané rodiče pracovníci ŠPZ častěji přesvědčí ke změně školy.

Důvody pro změnu školy – jen mezi dětmi, které školu změnily (28 % vzorku)

Mění děti se SVP školu kvůli svému znevýhodnění?

- Ano, byl to hlavní/jediný důvod
- Ano, byl to jeden z důvodů, ale záleželo i na jiných věcech
- Ne, vůbec to s tím nesouviselo
- Nevím, neumím posoudit

Téměř polovina změn školy souvisí se znevýhodněním dítěte

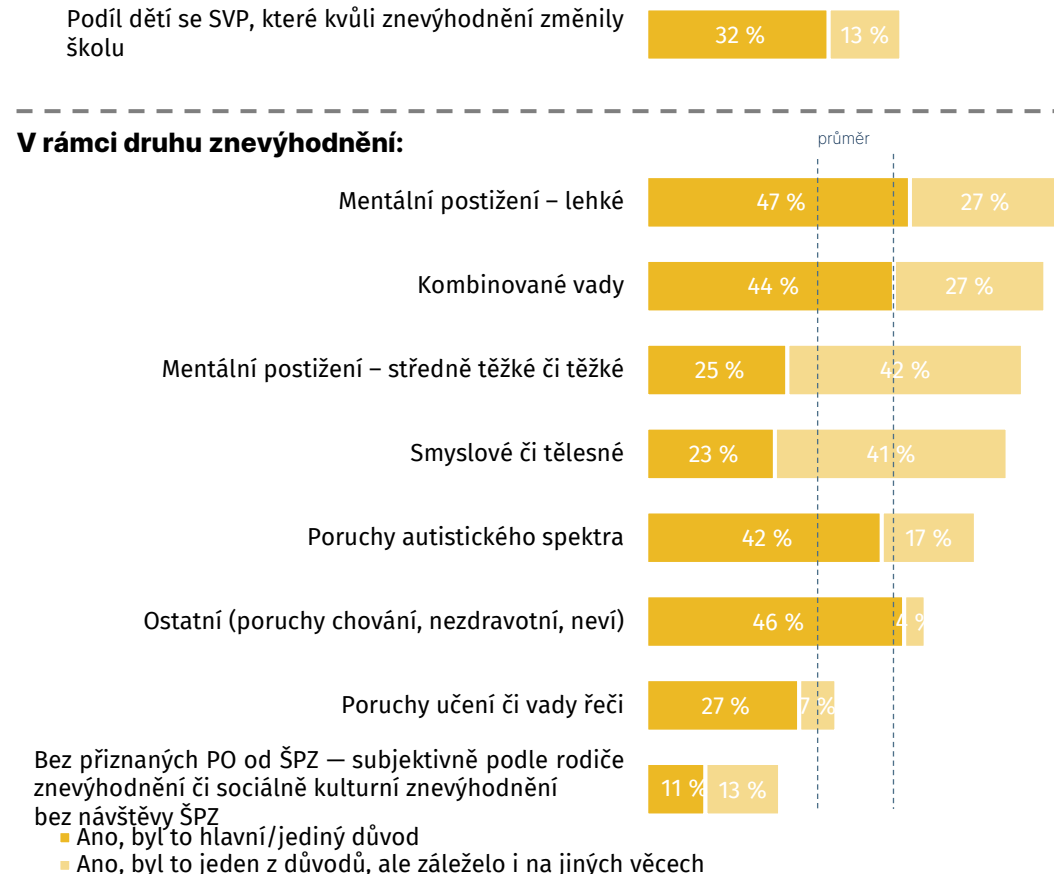
Vzdělávací znevýhodnění dítěte vede ke změně školy u 45 % dětí. Přibližně třetina dětí se SVP, které alespoň jednou změnily školu, tak učinila hlavně kvůli svému znevýhodnění. V další pětině případů změny školy jde o kombinaci více faktorů, z nichž jedním je i znevýhodnění dítěte a 51 % mobilit mezi školami nemá u dětí se SVP souvislost s jejich znevýhodněním.

Pokud ŠPZ navrhne změnu typu školy, rodiče častěji školu dítěti změní a jako hlavní/jediný důvod změny školy uvádějí znevýhodnění dítěte

Změna školy kvůli znevýhodnění dítěte přímo souvisí s obsahem dokumentu ŠPZ – mezi dětmi, kterým ŠPZ stanovilo změnu typu třídy či školy, jsou významně častěji zastoupeni ty, u nichž bylo důvodem změny školy výhradně jejich znevýhodnění.

Důvody změny školy – jen mezi dětmi, které školu změny (28 % vzorku)

Děti s LMP, poruchami chování a nezdravotními druhy handicapů častěji mění školu výhradně kvůli svému znevýhodnění

Děti s lehkým mentálním postižením (LMP) a kombinovanými vadami častěji mění kvůli svému znevýhodnění školu

Mezi dětmi s lehkým mentálním postižením a dětmi s kombinovanými vadami, které někdy změny školu, jsou častěji zastoupeny ty, jejichž změna školy nastala hlavně kvůli jejich znevýhodnění (47 % z lehkým mentálním postižením, které někdy změny školu, a 44 % z dětí s kombinovanými vadami, což je o 15 a 12 procentních bodů více, než sledujeme u celé populace dětí se SVP, které někdy změny školu).

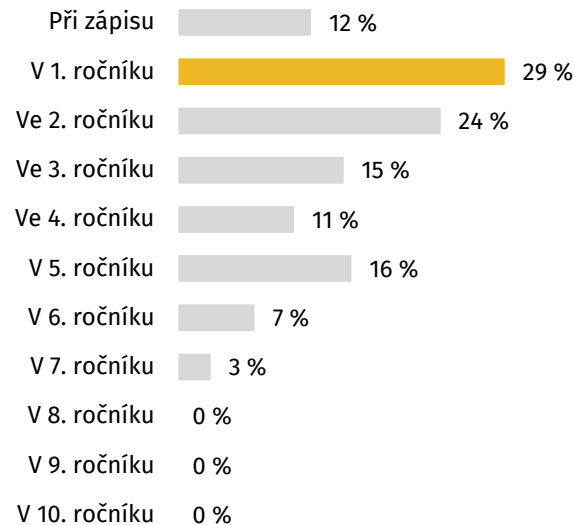
U dětí se středně těžkým či těžkým mentálním postižením a se smyslovým či tělesným postižením je důvod změny často složitější

I mezi dětmi se středně těžkým či těžkým mentálním postižením, se smyslovým či s tělesným postižením, které změny školu, jsou nadprůměrně často zastoupeni ty, jejichž přestup lze přičítat právě jejich znevýhodnění, ale v rámci těchto typů SVP sledujeme méně jednoznačnou zkušenost. Změna školy těchto dětí totiž častěji nastala kvůli kombinaci více věcí, z nichž jednou je i znevýhodnění (kombinaci důvodů uvádějí děti se středně těžkým či těžkým mentálním postižením o 29 procentních bodů častěji a děti se smyslovým či tělesným postižením o 28 procentních bodů častěji, než je běžné pro všechny děti se SVP, které někdy změny školu).

Ročník, kdy se rodiče setkali s návrhem/požadavkem okolí – jen mezi dětmi, které jsou aktuálně na běžné škole (12 % vzorku)

V jakém ročníku dochází na běžných školách nejčastěji k návrhům či požadavkům okolí na přestup jinam?

Podíl odpovědí ANO:

Téměř 30 % návrhů/požadavků na přestup z běžné školy nastává už v 1. třídě

Rodiče čelí návrhům či požadavkům okolí, aby jejich dítě přestoupilo jinam, nejčastěji v 1. třídě, čtvrtina z nich takovou situaci řešila ve 2. ročníku. Tento trend dále pokračuje (i když v klesající frekvenci) i v následujících ročnících povinné školní docházky. Snaha o přesměrování dítěte jinam se později vrací v období přechodu z prvního na druhý stupeň (5. ročník).

v06. Ve kterém ročníku jste tuto situaci museli řešit?

N = 96 respondentů, kteří reportují zkušenost s tím, že jim někdo navrhoval / chtěl, aby jejich dítě přestoupilo jinam a aktuálně je vzděláváno v běžné škole

Praxe škol vůči dětem se SVP

Hlavní zjištění studie

Třetina

**děti, které mají před nástupem do školy
přiznaná podpůrná opatření, se při zápisu
setkává s neoprávněnými požadavky školy
ohledně přijetí**

Požadavky u zápisu – jen mezi dětmi, které měly už v době zápisu od ŠPZ přiznaná podpurná opatření (37 % vzorku)

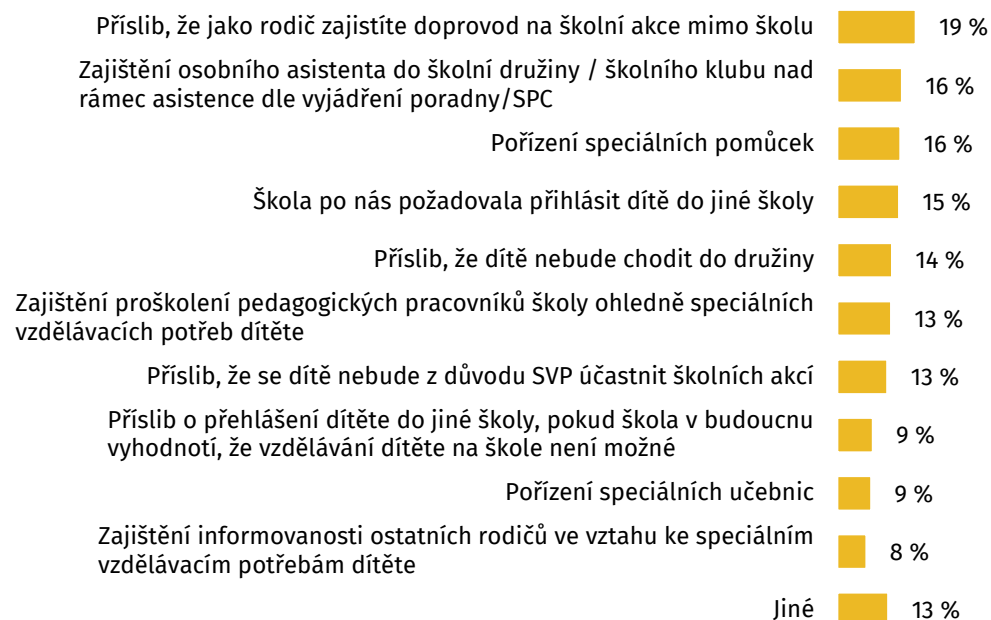
Kladou školy dětem u zápisu neoprávněné podmínky navíc?

Byl rodič při zápisu kladen alespoň jeden z neoprávněných požadavků?

- Ne
- Ano

Kolik rodičů má zkušenosti s konkrétními neoprávněnými požadavky – v rámci třetiny (32 %), která se s nějakým setkala:

Na třetinu rodičů s dítětem, kterému byla PO přiznaná ještě před zápisem, jsou při zápisu kladeny neoprávněné požadavky

Nejčastěji (pětina z těchto zkušeností) školy při zápisu žádají, aby rodič dítěti zajistil doprovod na školní akce mimo školu. Mezi další protiprávní praxi škol (15–16 % z těchto zkušeností) patří: přenášení zodpovědnosti za zajištění asistenta do školní družiny na rodiče; pořízení speciálních pomůcek (nad rámec těch, které využívá většina třídy) či požadavek přehlásit dítě v budoucnu jinam.

Poté, co rodič čelí neoprávněným podmínkám u zápisu, častěji dítě zapíše do speciálního režimu vzdělávání

Zkušenost s některou ze sledovaných praxí škol klást rodičům neoprávněné podmínky souvisí s tím, zda dítě nastoupilo do 1. třídy na běžnou či speciální školu. Rodiče, kteří se rozhodli své dítě dát od 1. třídy do školy speciální, reportují výrazně častěji (rozdíl 20 procentních bodů) zkušenost s tím, že při zápisu čelili některé ze zkoumaných neoprávněných podmínek.

Podmínky navíc u zápisu souvisí se zkušeností s návrhy/požadavky na přestup jinam

Škola neklade tak často požadavek na přestup jinam přímo u zápisu a volí zřejmě mírnější formy náznaků. Mezi rodiči, kteří se později během školní docházky svého dítěte častěji setkávají s návrhem/požadavkem okolí na přestup dítěte jinam, jsou častěji zastoupeni ti, kterým je to už u zápisu nepřímo naznačováno prostřednictvím různorodých omezení a podmínek navíc.

d09. Kladla na Vás škola při zápisu Vašeho dítěte do ZŠ některé z následujících požadavků?

N = 295 respondentů (dítě, kterému v ŠPZ přiznali podpurná opatření ještě před nástupem do školy) – základ hlavního grafu a z nich N = 94 respondentů, kteří mají zkušenost s neoprávněným požadavkem – základ spodního grafu

Dodání dokumentu od ŠPZ při zápisu – jen mezi dětmi, které měly už v době zápisu od ŠPZ přiznaná PO (37 % vzorku)

S neoprávněnými požadavky při zápisu se setkalo 44 % rodičů dětí s kombinovanými vadami a 36 % s autismem

Podíl rodičů dětí s přiznaným PO už před nástupem do školy, kteří se u zápisu setkali s neoprávněným požadavkem navíc

32 %

V rámci druhu znevýhodnění:

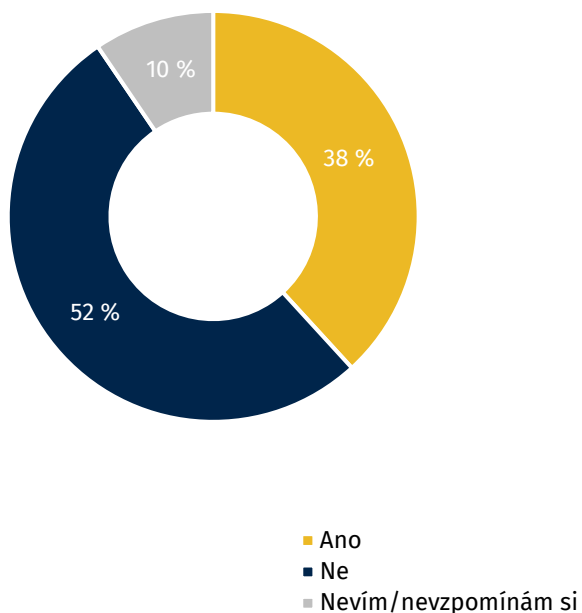

Děti s kombinovanými vadami u zápisu častěji čelí požadavkům navíc

Mezi dětmi s kombinovanými vadami jsou nadprůměrně často ti, kteří se u zápisu setkali s nějakým ze sledovaných neoprávněných požadavků (o 12 procentních bodů více než všechny děti s přiznanými PO před nástupem do školy). Takové zkušenosti jsou také nadprůměrně časté u dětí s poruchami autistického spektra a smyslovým či tělesným znevýhodněním. Naopak děti s poruchami učení či vadami řeči se s neoprávněnými požadavky u zápisu setkávají méně často (o 16 procentních bodů méně než všechny děti s přiznanými PO před nástupem do školy).

Dodání dokumentu ŠPZ při zápisu – jen mezi dětmi, které měly už v době zápisu od ŠPZ přiznaná PO (37 % vzorku)

Požadují školy při zápisu dodání dokumentu ŠPZ?

Třetina rodičů dětí se SVP zjištěnými v předškolním věku je při zápisu neoprávněně požádána o dodání dokumentu ŠPZ

38 % rodičů dětí, které v předškolním věku navštívily ŠPZ, byla u zápisu vyzvána k dodání dokumentu ŠPZ. A to přesto, že jedinými podmínkami pro přijetí dítěte do spádové školy jsou dle školského zákona trvalý pobyt dítěte ve spádové oblasti školy a jeho věk. Ani v případě nespádových škol však nesmí být důvodem nepřijetí dítěte jeho zdravotní stav či jakýkoli jiný důvod, který znamená nerovné zacházení podle antidiskriminačního zákona, školského zákona a celé řady mezinárodních smluv. Častěji se s předčasnou žádostí o dodání dokumentu ŠPZ setkávají rodiče dětí s lehkou formou mentálního postižení a kombinovanými vadami.

Hlavní zjištění studie

Desetina

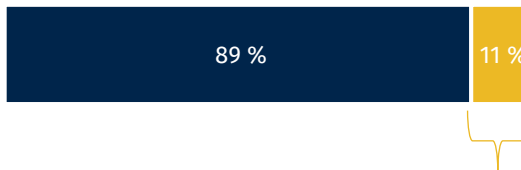
**rodičů dětí se SVP zažila určitou formu
nátlaku či omezování ze strany školy**

Praxe škol – formy nátlaku či omezení (celý vzorek)

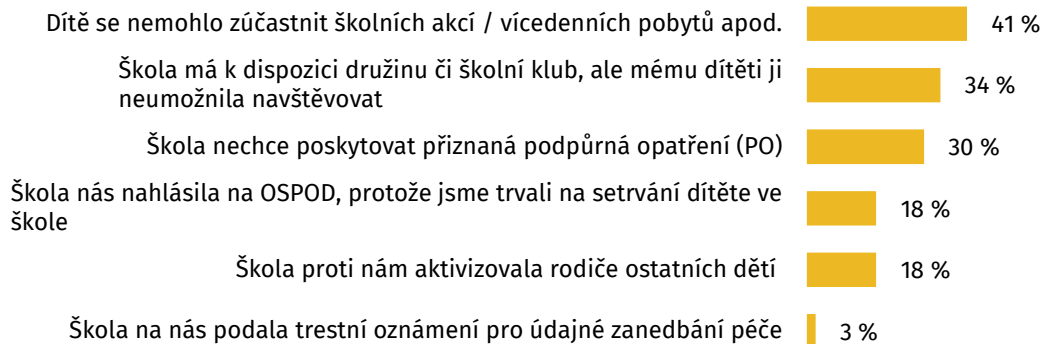
Čelí rodiče dětí se SVP nějaké formě nátlaku či omezení ze strany školy?

Má rodič zkušenost s nějakou formou nátlaku školy (vyřazení z akcí, družiny, nepřiznání podpory, atd.)?

- Ne
- Ano

Kolik rodičů má zkušenost s konkrétním nátlakem či omezením ze strany školy – v rámci desetiny (11 %), která se s nějakým setkala:

Každý desátý rodič dítěte se SVP se setkal s určitou formou nátlaku či omezení ze strany školy

Desetina rodičů dětí se SVP zažila alespoň jednu ze zkoumaných forem nátlaku či omezení ze strany školy. Nejčastější se jedná o znemožnění účasti na školních akcích (2/5 z těchto zkušeností), docházku do školní družiny (třetina z těchto zkušeností), poskytování přiznaných podpůrných opatření (třetina z těchto zkušeností). Většina rodičů nic z uvedeného u svého dítěte se SVP nezažila.

Nátlak či omezení často doprovází návrhy/požadavky na přestup jinam

Zkoumané metody nátlaku lze chápat jako tvrdší strategie vyčleňování, než je návrh/požadavek přestoupit jinam, které spolu souvisí. Rodiče, kteří se ocitli v některé ze zkoumaných situací, mají významně častěji zkušenost i s návrhy/požadavky na přestup do jiné školy (rozdíl 21 procentních bodů).

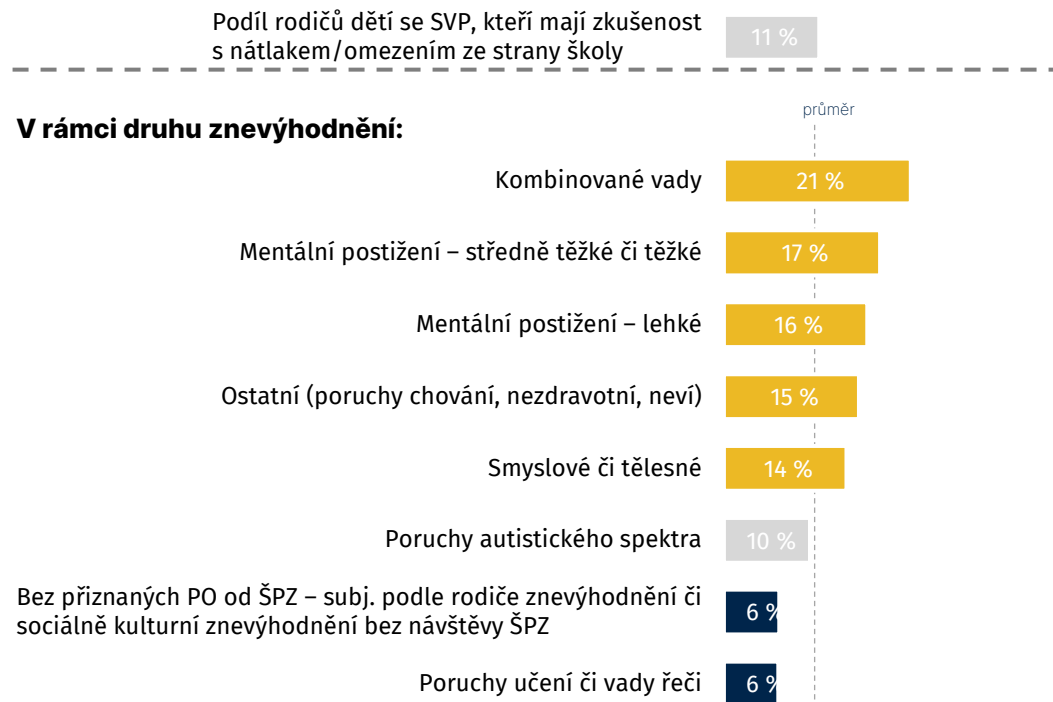
v07. Ocitli jste se kvůli tomuto Vašemu dítěti v některé z následujících situací?

N = 789 (rodiče dětí se speciálními vzdělávacími potřebami) – základ hlavního grafu

a z nich N = 83 respondentů, kteří mají nějakou zkušenost s nátlakem/omezením ze strany školy – základ spodního grafu

Zkušenosti s nátlakem ze strany školy – podle druhu znevýhodnění (celý vzorek)

S nátlakem/omezením ze strany školy se setkala pětina dětí s kombinovanými vadami a 6 % s poruchami učení či vadami řeči

Znevýhodněné děti a jejich rodiče čelí tlaku či omezením častěji ve speciálních třídách/školách

Pokud je dítě vzděláváno ve speciální třídě běžné školy či ve speciální škole, pak je pravděpodobnost zkušenosti s některou z dotázaných situací významně vyšší. V souladu s tímto trendem tak pozorujeme některou z nátlakových/omezujících situací častěji u dětí se zdravotními typy znevýhodnění, které jsou více zastoupeny ve speciálních školách/třídách jako: kombinované vady (pětina těchto dětí) či mentální postižení (17 % z dětí se středně těžkým či těžkým a 16 % z dětí s lehkým mentálním postižením).

Zkušenost s nátlakem/omezováním školou zažívají rodiče dětí s poruchami učení či vadami řeči méně často

Ve srovnání s celou cílovou skupinou rodičů dětí se SVP sledujeme o 5 procentních bodů méně často zážitky nátlaku či omezování školou u rodičů dětí s poruchami učení, vadami řeči či se znevýhodněním, kterým nebyla v ŠPZ přiznána podpůrná opatření.

Praxe školských poradenských zařízení (ŠPZ)

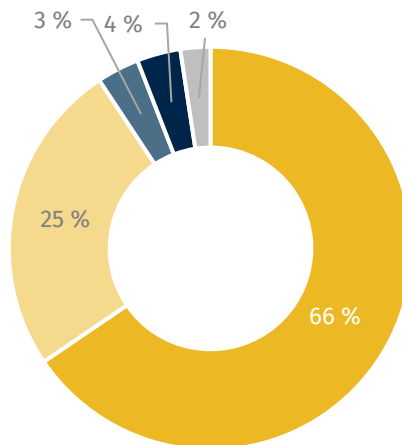
Hlavní zjištění studie

91 %

**rodičů správně chápe nárok na přiznaná
podpůrná opatření jako závazný pro školu**

Obeznamenost rodičů s nárokem na přiznaná PO – jen mezi rodiči, jejichž dítě má od ŠPZ přiznaná PO (77 % vzorku)

Chápou rodiče přiznaná podpůrná opatření od ŠPZ jako závazná pro školu?

- Určitě ano – chápal(a) jsem to jako závazné pro školu
- Spíše ano
- Spíše ne
- Určitě ne – nechápal(a) jsem to jako závazné pro školu
- Nevím

Většina rodičů dětí se SVP ví, že má právo po škole požadovat, aby poskytovala přiznaná podpůrná opatření

Většina (91 %) rodičů dětí se SVP ví, že podpůrná opatření přiznaná školským poradenským zařízením jsou pro školu závazná. Mezi méně vzdělanými rodiči jsou častěji zastoupeni ti, kteří si tohoto svého práva vůči škole nejsou vědomi (o 4–5 procentních bodů oproti rodičům s VŠ/VOŠ). Pochyby o závaznosti PO pro školu téměř neprojevují rodiče dětí ve speciálních třídách či školách.

Obeznamenost rodičů s nárokem na přiznaná PO – jen mezi rodiči, jejichž dítě má od ŠPZ přiznaná PO (77 % vzorku)

Rodiče dětí s méně závažným postižením jsou hůře informováni o tom, že jim škola musí poskytnout podporu

Desetina rodičů dětí s nezdravotním druhem znevýhodnění nepovažuje přiznanou podporu za závaznou

Menšinu rodičů, kteří nechápou závaznost PO, a tak se pravděpodobně aktivněji nezasazují o to, aby škola jejich dítěti poskytovala náležitou podporu, lze charakterizovat jako rodiče dětí s méně závažným typem zdravotních SVP (poruchy chování, smyslové či tělesné postižení) a nezdravotním důvodem SVP (sociální znevýhodnění, náročné životní podmínky či jazykové/kulturní znevýhodnění), mezi těmito druhu SVP si není vědomo závaznosti 12 % rodičů.

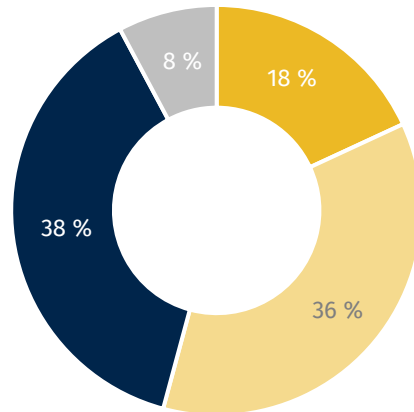
Hlavní zjištění studie

65 %

**rodičů, kteří v dokumentu ŠPZ obdrželi
informaci, v jakém typu školy se má dítě
vzdělávat, toto mylně chápe jako závazné**

Informace o typu školy či třídy v dokumentech ŠPZ – u rodičů dětí s přiznanými PO ze strany ŠPZ (77 % vzorku)

Obsahovaly dokumenty ŠPZ informaci, v jakém typu školy se má dítě vzdělávat?

- Ano, dítě mělo přestoupit do jiného typu třídy či školy
- Ano, dítě mělo zůstat tam, kde bylo vzděláváno
- Ne, závěry z vyšetření žádnou takovou informaci neobsahovaly
- Nevím/nevzpomínám si

Většina dokumentů ŠPZ přiznávající podpůrná opatření obsahuje informaci, v jakém typu školy/třídy má být dítě vzděláváno

Přibližně polovina rodičů, jejichž dítěti ŠPZ přiznalo podpůrná opatření, má v dokumentu ŠPZ současně uvedenou informaci, v jakém typu školy má být dítě vzděláváno (54 %). Téměř pětina dětí (18 %) s přiznanými podpůrnými opatřeními měla podle dokumentu ŠPZ odejít do jiného typu třídy či školy.

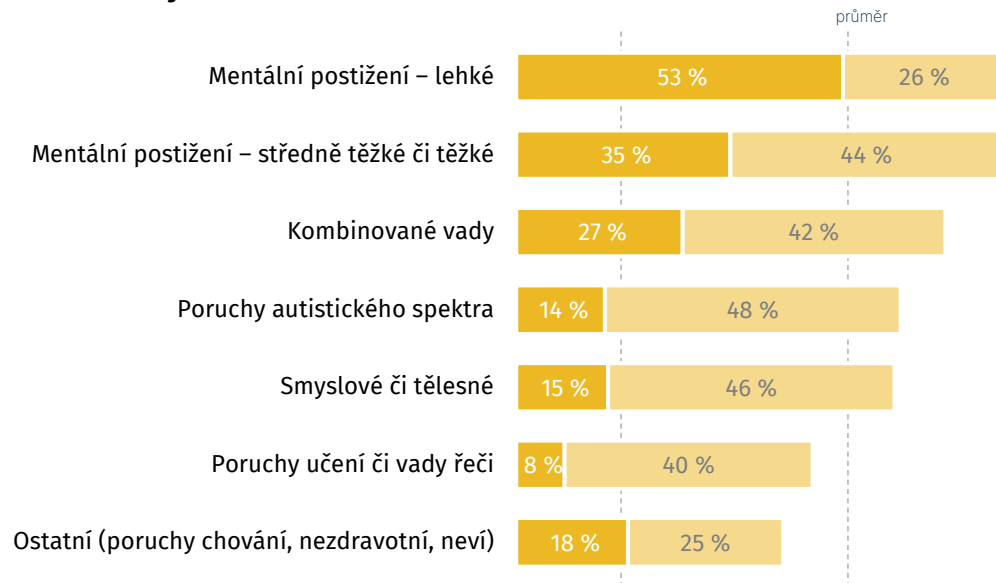
Informace o typu školy či třídy v dokumentech od ŠPZ – jen mezi rodiči, jejichž dítě má přiznaná podpůrná opatření (77 % vzorku)

ŠPZ v dokumentu doporučuje přestoupit do jiného typu školy/třídy dětem s poruchami chování, smyslovým či tělesným postižením (15–18 %)

Podíl rodičů dětí s přiznanými PO, kterým byl v ŠPZ stanoven typ školy/třídy, kde má být dítě vzděláváno

V rámci druhu znevýhodnění:

- Ano, dítě mělo přestoupit do jiného typu třídy či školy
- Ano, dítě mělo zůstat tam, kde bylo vzděláváno

Přestoupit mají i děti s méně závažnými typy znevýhodnění

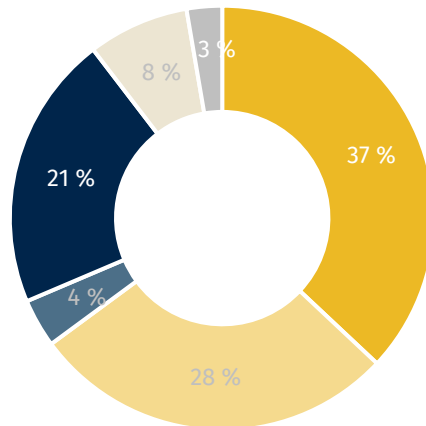
Nejčastěji se s informací o změně typu třídy či školy setkávají rodiče dětí s lehkým i středně těžkým či těžkým mentálním postižením (79 % z nich) a kombinovanými vadami (69 % z nich). ŠPZ v dokumentu doporučuje přestoupit do jiného typu školy/třídy i dětem s poruchami chování, smyslovým či tělesným postižením (15–18 % z nich).

Dokument ŠPZ vystavený ještě před nástupem do 1. třídy častěji navrhuje speciální školu/třídu

Děti se SVP, které jsou vzdělávány ve speciální škole od počátku jejich povinné školní docházky, mívají častěji v dokumentu ŠPZ určen typ školy (informace je přítomna o 33 p. b. častěji než u dětí vzdělávaných na běžné škole). Většinou jde o situace, kdy bylo znevýhodnění školským poradenským zařízením rozpoznáno ještě před nástupem do 1. třídy. Naopak u SVP stanovených později (od 3. ročníku dále) je zahrnutí informace o odlišném typu školu/třídy do výstupu vyšetření spíše výjimečné.

Praxe školských poradenských zařízení (ŠPZ) – mezi dětmi, kterým dokument ŠPZ stanovil určitý typ školy/třídy (41 % vzorku)

Chápou rodiče informaci ŠPZ, v jakém typu školy má být dítě vzděláváno závazně?

- Určitě ano – chápal(a) jsem to jako závazné
- Spíše ano
- Spíše ne
- Určitě ne – chápal(a) jsem to jen jako doporučení
- Nepřemýšlel(a) jsem o tom, protože poradna nedoporučila změnu školy
- Nevím/nepřemýšlel(a) jsem o tom

Rodiče většinou chybně považují informaci ŠPZ o typu školy, kde má být dítě vzděláváno, za závaznou

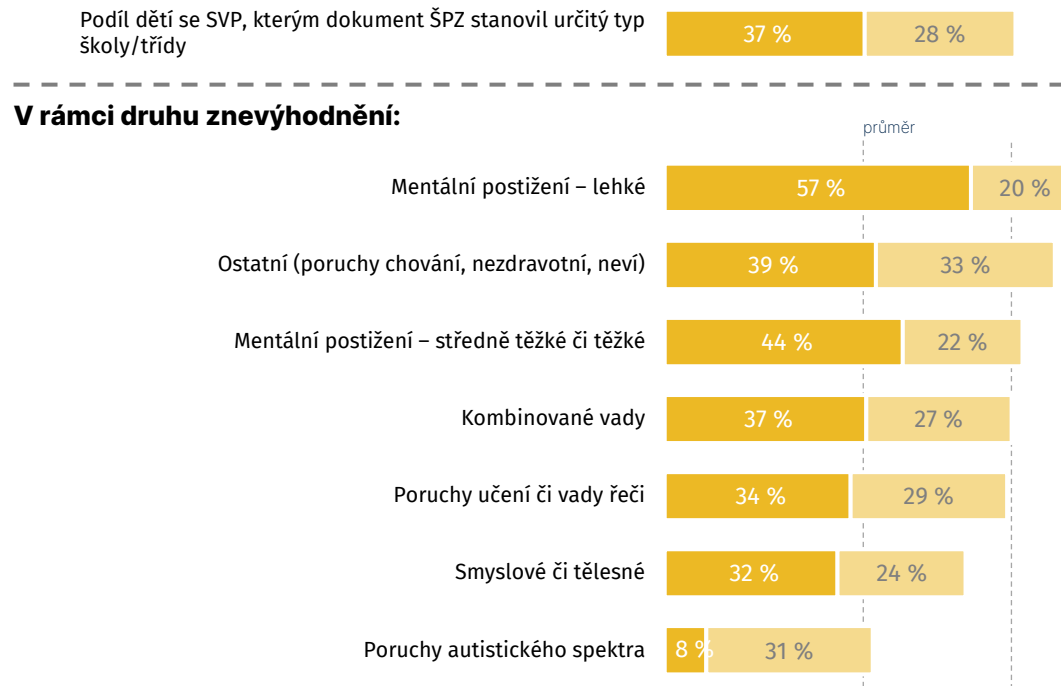
Pouze čtvrtina rodičů dětí, kterým dokument ŠPZ stanovil určitý typ školy/třídy, chápe správně informaci ŠPZ o typu školy, kde má být jejich dítě vzděláváno, tedy jako pouhé doporučení. Výrazně větší část (65 %) takových rodičů si však myslí, že je tento údaj spíše či určitě závazný. Mezi rodiči, kteří mají v dokumentu ŠPZ uvedenou informaci o změně typu školy, jsou pak ještě výrazněji zastoupeni ti, kteří informaci chápou jako *určitě* závaznou (45 % z nich).

Vzdělanější rodiče lépe chápou, že výběr školy pro jejich dítě je jejich právo, do kterého ŠPZ nemůže závazně zasahovat

Vzdělání rodiče je důležitým faktorem souvisejícím se správným pochopením toho, co znamená, když pracovníci ŠPZ do dokumentu označí typ školy, kde má být dítě vzděláváno. Méně vzdělaní rodiče informaci častěji považují za závaznou. Rozdíl mezi vysokoškolsky vzdělaným rodičem a rodičem bez maturity je 24 procentních bodů.

Vnímaná závaznost informace o typu školy/třídy v dokumentech ŠPZ – mezi dětmi, kterým byl v dokumentu ŠPZ stanoven určitý typ školy/třídy (41 % vzorku)

77 % rodičů dětí s LMP chápou informaci o změně typu třídy/školy mylně jako závaznou, mezi rodiči autistů je takových jen 39 %

- Určitě ano – chápal(a) jsem to jako závazné
- Spíše ano

d07. Jak jste chápal(a) tuto informaci? Bral(a) jste ji jako závaznou?

N = 327 respondentů, jejichž dítěti byl v dokumentu ŠPZ stanoven určitý typ školy/třídy

Rodiče autistů jsou lépe obeznámeni se svými právy

Častěji informaci za závaznou považují rodiče dětí s lehkým mentálním postižením

(77 % rodičů dětí s LMP, kterým dokument ŠPZ stanovil určitý typ školy/třídy) a s poruchami chování či nezdravotním znevýhodněním (72 % z nich). Naopak rodiče dětí s poruchami autistického spektra jsou výrazně lépe informovaní o pravém významu informace v dokumentu ŠPZ a lze tedy předpokládat, že výběr školy je v souladu s jejich rozhodnutím, a ne pouze výsledkem tlaku pracovníků ŠPZ.

Původce dojmu, že je určení typu školy/třídy v dokumentech ŠPZ závazné – jen mezi rodiči, kteří to vnímají závazně (27 % vzorku)

Kdo rodičům poskytl informaci, že je vyjádření ŠPZ o typu školy, ve kterém se má dítě vzdělávat, závazné?

Podíl odpovědí ANO:

Dojem, že ŠPZ může za rodiče rozhodnout, kde má být dítě vzděláváno, ve

43 % případů vytváří sami pracovníci ŠPZ

Dvě pětiny rodičů, kteří považují vyjádření ŠPZ o typu školy za závazné, k tomuto mylnému přesvědčení dospěly kvůli pracovníkům ŠPZ a téměř třetinu o tom přesvědčila škola, do které tehdy dítě chodilo. Desetině rodičů, kteří vnímají nutnost vzdělávat své dítě v typu školy uvedeném v dokumentu ŠPZ, nikdo neřekl, že by to bylo závazné.

Chybnou interpretaci ohledně změny typu třídy/školy poskytují také běžné školy

Mezi dětmi, které do 1. ročníku nastoupily do běžné školy, je třetina (34 %) těch, jejichž rodičům škola poskytla informaci, že typ školy/třídy uvedený v dokumentech ŠPZ je závazný. Rodiče, jejichž dítě nastoupilo do 1. ročníku do speciální třídy, takovou informaci dostávají výrazně méně často (18 % z nich). Škola častěji interpretuje závaznost informace o změně typu třídy/školy v dokumentu ŠPZ, pokud byla podpůrná opatření dítěti přiznána v počátcích školní docházky (1. až 2. ročník). Při pozdějším stanovení SVP školy svou interpretací zasahují méně často.

Kontakt

Autoři

Jana Bicanová / jana.bicanova@paqresearch.cz

Daniel Prokop / daniel.prokop@paqresearch.cz

Karel Gargulák / karel.gargulak@paqresearch.cz

[/ www.paqresearch.cz](http://www.paqresearch.cz)
[/ www.spoluskola.cz](http://www.spoluskola.cz)

**a.ba
ku.s**

Dotazníkové šetření mezi rodiči dětí se speciálními vzdělávacími potřebami bylo realizováno v rámci projektu *Škola bez předsudků – podpora partnerského přístupu rodičů a škol*, který finančně podpořil Nadační fond Abakus.